

d'Oc, si no és pel francoprovençal, on encara és viu a les valls de Susa, Aosta i fins al Valais; de tota manera deu ser un mot en reculada, vist que els diccs dialectals ens permeten ampliar-ho un tros més: a Savoia (Constantin-Dés.), i el Forez d'Oil «*tachi* f.: clou à grosse tête, caboche, clou de soulier» (Onofrio), i Littré ho allarga fins a Ginebra: *tache* «petit clou à fer, à tête ronde, que l'on met sous les souliers et les sabots»; per l'altra banda a Saintonge «clou à large tête échancrée pour ferrer la chaussure» (Jônain) i el Poitou (Favre).

Per via d'aquests, ja quasi enllacem amb Bretanya; i pel NE. tenim *tachette* isoladament en el punt 292 (ALF) de Bèlgica, cosa que ens fa sospitar que el mateix mot, un poc alterat no sé per què, apareix en les formes *dachette* i *dache* dels depts. Nord, Pas-de-Calais i Somme. En fi l'angl. mj. *tack* 'clau' sembla suposar un norm. ant. **taque*, del qual no tenim proves directes gaire certes, perquè només hi ha norm. *taque* «pelote où l'on attache les épingles» (Duméril) (que podria correspondre a una forma *tache* amb afèresi d'*attache*).

En conclusió tenim dades soltes quasi tot entorn del domini francès d'Oil; i és lícit admetre que abans hi havia format un bloc sòlid, emparentat amb el grup estudiat a TAC: des d'allí, com altres tecnicismes, pogué propagar-se fins al fons del Midi, ja a Narbona en el S. XII, i el català; en el Nord la concurrència de *tache* 'taca' va posar-lo en decadència fins a antiquar-lo quasi pertot, mentre que en el Sud, on *taca* té -k-, ja no hi havia homonímia, i aquest invasor s'hi pogué mantenir; un rastre isolat de la forma occitana castissa sobreviuria en la forma *taketa* del punt 898 (Alps Marítims).

DERIV.: *Tatxar* «guarniments de cavall ben *tatxats*» (DAG. i *AlcM*, §§ 3 i 4, confós indogudament amb *tatxar*, de *tatxa* TÀCTICA). *Tatxadora*. *Tatxadura* de *tatxes*. *Tatxeta* (1430). *Tatxot* (de coral, probt., comparació de forma). *Tatxola*; *tatxolí*; *tatxolinar* (DAG.). *Tatxó* 'tatxa petita', 'fibla que es clava en un forat de bóta'; *tagò* alt-aranès (Tredòs, Krüger, *Hochpyr*. A II, 54); *tatxonar*, -onat [1430, DAG.]; *tatxonadura*. *Entatxar* [DAG.].

Més corrent: *entatxonar* [mj. S. XVII, «bancs *entatxonats* de tatxes daurades»]; d'on, secundàriament 'introduir bocins de cansalada etc. en la carn' per rostir (evitem el castellanisme *metxar* en aquest sentit), i en general 'atapeir diverses coses, pitjant-les o adherint-les a una altra': «sacs i cabassos, munyocs i penjarelles, enfilades y estibes, tot aquell farrigo-farrago, embullat, *entatxonat*, en la cofurna, com una nou dins sa closca»; «rebutjava surrut --- el paquet --- fins que en Lluís, enquimerant-s'hi l'hi *entatxonà* per la pitrera», Pons Mass. (*Auca*, pp. 12, 251); «era una gent malgirbada i cantelluda --- alguns duien els plecs de la roba *entatxonats* de terra, que amb llur moviment s'anava esllengant --- era la nit dels Morts, i els balladors serien uns --- difunts que --- s'esbargien puntejant la sardana ---», Ruyra (*Pinya de Rosa* I, 108); «l'especulació ha dut --- a Llotja un núvol d'arribistes, que, d'aquí a aquí, es presentaven *entatxonats* de

brillants i adelerats en automòbils, com si no tinguessin temps per perdre», Coromines, 1923 (*Diaris* i R. II, 382).

Tatxi 'cuc que ataca les olives' maestr., i *tatxinat* 'atacat de tatxi' (*AlcM*). En efecte, a la Salzadella em parlaven de la *mosca del taçi*, que pica l'oliva i li fa sortir un cuquet que hi fa molt de mal (1961). Fàcilment ho derivaríem de *tatxa*, segurament a manera de comparació del cuc amb un clauet que es clava al vegetal. Però restem en dubte sobre si ho és, o si hi ha homonímia amb algun mot mossàrab o aràbic: fóra concebible que es tractés de l'ar. *tašgin* 'argument', del qual no tenim gaire notícia vulgar, però consta en el nostre *RMa.* com a nom d'acció (p. 57a) del verb *šašgan* «rugare» (p. 564.6f.): d'una arrel *šaš* 'va patir', *šašgan* 'pena, dolor' ben coneguda i no gaire desenrotllada en la llengua clàssica (Lane, 1509; Dozy, *Suppl.*, 739b) i menys en vulgar (tanmateix en el botànic Ibn al-Baitar). En correspondència amb les accs. de les dites formes verbals, és de creure que el nom d'acció *tašgin* també pogués tenir una acc. abstracta però més material, com ara 'mal dolorós' o 'mal corrugador' i no és gens inversemblant en principi, que en vulgar hispànic la combinació -šg- sonés ç.

En el Camp de Tarragona i a Tortosa diuen *xitxi* per 'mosca de l'oliva' (BDC x, 130) que suposo mal accentuat per *xitxi*. Fonèticament és ben possible que *xitxi* surti de *tatxi*, però a penes això d'allò. En efecte, segons les meves dades directes, l'accentuació *xitxi*, admesa per *AlcM*, és un mer error: *lo èiçi* 'papallona negra, que deixa un cuc rosegador de les olives' Gratallops; id. 'cuc que rosega l'oliver, dipositat per una mosca', Vilella Baixa; en un i altre poble diuen, de l'olivera atacada, que se *èiçine* (1935, 1936); amb notació incompleta de la -x- va recollir JAmades a Gandesa *xixí* i *xixinar-se* id. (*Excursions* II, 288).

Caldrà més estudi de la cosa, i més documentació del mot, per decidir entre les dues hipòtesis etimològiques. Es pot descartar que vingui del gr. *τριχλίνη* 'triquina', car fóra impossible la pèrdua de la -r-; tampoc no crec, tot i possible, que es tracti d'un congènere mossàrab del cast. CECINA, cast. dial. *chacina*, SICCINA. I cal descartar, com enterament inversemblant, des del punt de vista històric, geogràfic i documental, l'acudit (que algú pogués tenir) que *tatxa* 'clauet' és pugui haver extret, com a derivat retrògrad, per comparació de forma, de *tatxi* 'cuquet'.

CPT.: *Mastegatxes*, veg. *MASTEGAR*. Amb un sentit no gaire diferent: *picatxes* 'títubejador pesat': «que si compra, que si ven, que si puguen, que si baixen, que si --- Oh! que Déu me do gent llesta i decidida, i no pas *picatxes* així, que se senyen deu-mil vegades abans no donen un pas! Camàndules!», Narcís Oller (O. C. x, 291.3f.).

1 Els valencians no ho usen per a les ordinàries dels fusters, sabaters etc., que anomenen *gabarrots*, sinó per a les daurades o platejades i anomenen *tatxetes* les «xicorrotetes» i també així o *tatxes* les «que adornen els baüls» (Escrig, 1851, s. v. *taja*). — 2 No fóra inconcebible, en principi, que de l'arrel ieur.